

праці, заснованої на результатах роботи державних службовців, поки що не відбувся.

Список використаних джерел:

1. Горецька Т. Система оплати праці державних службовців у європейських країнах. URL: <https://cutt.ly/ogGM1HK>

Дем'янишин Василь Григорович

*Д. е. н., професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

Горшунова Олеся Гусейніївна

Головний державний інспектор ГУ ДПС у Вінницькій області

НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У будь-якій державі податкові надходження є найважливішим джерелом формування доходів бюджетів усіх рівнів, що гарантує громадянам належний життєвий рівень. Загалом у світовій практиці податки є дієвим знаряддям державної політики відносно забезпечення функціонування суспільства, зокрема, розподілу і перерозподілу ВВП, компенсації окремих недоліків ринкових механізмів, маневрування матеріальними, фінансовими та трудовими ресурсами, рівнем забезпечення суспільними благами різних верств населення, ефективності заохочення бізнесу, ділової та інвестиційної активності, мотивації до праці, стану рівня зайнятості, якості регулювання економіки, а також стабілізації ринкової кон'юнктури. Упродовж всіх років незалежності України в загальних обсягах доходів державного бюджету більш ніж 70% належить надходженню податків, їх адміністрування є прерогативою держави. Тому об'єктивно існує можливість впливати на всі соціально-економічні процеси, включаючи процес наповнення доходів бюджету за допомогою податкового механізму.

У зв'язку з цим існує потреба держави у посиленні дієвості та підвищенні ефективності адміністрування податків в Україні, використовуючи набутий у світовій практиці позитивний досвід. В умовах нестабільності економічної ситуації та незадовільного рівня податкової дисципліни в Україні великого значення набуває формування такої системи адміністрування податків, яка відповідала б сучасним вимогам соціально-економічного розвитку держави, підходам до адміністрування податків у ЄС, сприяла б забезпеченню пом'якшення податкового навантаження на платників, пожвавлення ділової активності суб'єктів підприємництва, стимулювала інвестиційно-інноваційну діяльність та заохочувала платників до своєчасної сплати податків повною мірою, попереджувала ухилення від оподаткування, будь-які порушення податкового законодавства.

Теоретичні, методологічні та практичні питання адміністрування податків досліджували такі вітчизняні науковці, як В. Андрущенко, О. Десятнюк, А. Крисоватий, М. Крупка, В. Мельник, В. Опарін, А. Соколовська, В. Федосов та ін. Однак більшість складних питань функціонування вітчизняної системи адміністрування податків у кризових умовах, зокрема щодо підвищення її ефективності з урахуванням європейського та світового досвіду, а також мінімізації низки суперечностей у цій сфері залишаються недостатньо дослідженими, а окремі проблеми продовжують ускладнювати ся.

У зв'язку з цим питання посилення обґрунтування теоретико-методологічних засад функціонування вітчизняної системи адміністрування податків і розроблення практичних пропозицій, спрямованих на підвищення її ефективності, зближення регуляторного середовища України та ЄС є особливо актуальними у сучасних умовах господарювання.

Вітчизняні науковці стверджують, що термін «адміністрування» походить від латинського «administratio», що означає «управляти», а його застосування у сполученні зі словом «податки» утворює словосполучення «управління податками» [2]. У сучасній економічній літературі адміністрування податків визначається як діяльність фіскальних органів, спрямована на організацію

податкового процесу та здійснення контролю за дотриманням податкового законодавства, правильність обчислення, повноту та своєчасністю сплати до бюджету податків, зборів, платежів [4].

Більшість науковців переважно вживають терміносполучення «система адміністрування податків», однак серед теоретиків і практиків немає єдності щодо тлумачення сутності цього поняття. Під системою адміністрування податків ми пропонуємо вважати сукупність взаємопов'язаних елементів, які включають фіскальні та інші центральні органи виконавчої влади як керуючої і податкових платежів як керованої систем. Процес управлінської діяльності керуючої системи спрямований на мобілізацію податкових надходжень до бюджетів різних рівнів і державних цільових фондів, що забезпечує реалізацію функцій податків відповідно до чинного податкового законодавства.

Система адміністрування податків в Україні включає такі елементи: податки, збори і платежі, які платники сплачують на території України; структуру та ієрархію фіскальних органів; права, обов'язки і відповідальність фіскальних органів; податкову роботу; податкові пільги; податкові санкції; податкові відносини.

До суб'єктів системи адміністрування податків відносимо, з одного боку, уповноважених державою фіскальних органів, а з іншого – платників податків, зборів та платежів до бюджетів і державних цільових фондів, а також інших суб'єкти, які впливають на функціонування системи адміністрування податків. Відповідно до чинного законодавства державні органи та платники податків є рівноправними суб'єктами податкових відносин. Зважаючи на це процес у сфері адміністрування податків можливий тільки за умови їхньої збалансованої взаємодії. Під об'єктом адміністрування податків, враховуючи положення чинного законодавства, розуміємо процес мобілізації податкових платежів у бюджет.

Рівень ефективності функціонування системи адміністрування податків залежить від стабільного податкового законодавства, сформованого на основі фінансової теорії з урахуванням об'єктивних економічних законів і

закономірностей розвитку суспільства. Таке податкове законодавство спроможне забезпечувати належний рівень регламентації податкових відносин, а саме, відносин, що виникають між окремими суб'єктами у процесі оподаткування з приводу обчислення, нарахування та сплати податків, зборів і платежів, формування і подання відповідної звітності, а також своєчасного та в повних обсягах надходження платежів податкового характеру до бюджетів різних рівнів і цільових фондів держави [4].

У процесі адміністрування податків податкові відносини можуть виникати між такими суб'єктами:

- законодавчими та виконавчими органами, що здійснюють адміністрування податків;
- фіскальними органами та платниками податків;
- податковими агентами та платниками податків;
- фіскальними органами та податковими агентами;
- фіскальними органами, платниками податків та судами різних інстанцій;
- центральними органами влади та органами місцевого самоврядування;
- фіскальними органами різних країн [4].

Податкові відносини в Україні регулюються Податковим кодексом. На обсяг податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів можуть впливати такі макроекономічні фактори:

- динаміка ВВП. Між його обсягом та величиною податкових надходжень спостерігається пряма залежність;
- темпи інфляції (залежно від економічної ситуації у країні податкові надходження можуть збільшуватися або зменшуватися);
- розвиток підприємницької діяльності. Разом зі зростанням кількості суб'єктів підприємницької діяльності збільшуються податкові надходження до бюджетів усіх рівнів;
- обсяги експорту й імпорту (залежність прямо пропорційна);
- курс гривні до долара США та євро (при девальвації національної грошової одиниці доходи бюджету зменшуються);

- платоспроможність населення;
- грошова маса в економіці (має місце пряма залежність).

Незважаючи на те, що між обсягами податкових надходжень до бюджетів і грошовою масою в обігу країни існує пряма залежність, ця залежність завжди буде оберненою, оскільки із зростанням грошової маси в економіці країни має місце зменшення податкових надходжень до бюджетів. Це можемо пояснити тим, що збільшення грошової маси за сталого обсягу ВВП свідчить про інфляційні процеси в економіці країни. У зв'язку з цим податкові надходження будуть зменшуватись.

За відповідних економічних умов ефективна система адміністрування податків передбачає не тільки систематичне та в повному обсязі надходження платежів податкового характеру до відповідних бюджетів за найменших витрат на їхнє адміністрування, а й якісне обслуговування платників податків. В Україні для системи адміністрування податків властиві проблеми, які за їхнім характером ми можемо згрупувати у чотири види:

- правові (пов'язані з дотриманням вимог податкового законодавства);
- організаційні (проблеми, які виникають на етапі організації процесу адміністрування податків);
- соціально-психологічні (спричинені конфліктом інтересів фіскальних органів і платників податків);
- економічні (пов'язані з недостатньою економічною ефективністю функціонування системи адміністрування податків) [4].

Ми підтримуємо думку вітчизняних економістів, які вважають, що в умовах ринкової трансформації економіки України напрямами їхнього подолання можуть бути:

- подальше вдосконалення окремих положень Податкового кодексу України, зокрема в частині адміністрування податків та наближенні його характеру до країн ЄС;

- активізація масово-роз'яснювальної роботи з питань ролі податків в економічному та суспільному розвитку держави й тлумачення норм податкового законодавства серед платників податків;

- проведення щорічних курсів підвищення кваліфікації працівників фіскальних органів (зокрема, стажування у країнах ЄС) та активне використання новітніх технологій у процесі адміністрування податків;

- формування податкової культури серед дітей та молоді;

- розвиток взаємовідносин між фіскальними органами та платниками податків на паритетній основі;

- здешевлення процесу адміністрування податків й здійснення заходів зі своєчасного виявлення та усунення причин податкових девіацій) [4].

Стратегія інтеграції економіки України до міжнародного економічного простору передбачає модернізацію системи адміністрування податків і спрямована на підвищення рівня податкової етики, податкової культури громадян, з урахуванням позитивного досвід європейських країн.

Результати дослідження особливостей адміністрування податків у країнах-членах ЄС дають підстави охарактеризувати Європейський Союз як сферу дії високих податків. Для вимірювання загального рівня оподаткування у міжнародній практиці використовують податковий коефіцієнт (tax ratio), який обчислюють як відношення суми сплачених податків до ВВП у ринкових цінах. Середнє значення цього коефіцієнта у країнах-членах ЄС у 2012 р. становило 39,4 %, в Україні воно було дещо меншим – 38,2% [1, с. 140; 4; 5]. Окрім цього, ставки основних податків у країнах ЄС значно вищі. Так, у 2015 р. середня ставка податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) у країнах-членах ЄС становила 39,3%, (в Україні базова – 18%), податку на додану вартість (ПДВ) – 21,6% (в Україні основна – 20%), податку на прибуток підприємств (ППП) – 22,8% (в Україні – 18%) [1, с. 141-145; 4; 5]. У ЄС застосовують диференційовані ставки ПДВ, які залежать від соціальної значущості товарів (робіт і послуг). Ставка ПДВ на товари широкого вжитку становить 10-15%, на предмети розкоші вона значно вища, а на соціально важливі товари – значно нижча. Завдяки цьому податковий

тягар при сплаті ПДВ покладається на плечі саме заможних верств населення, що свідчить про соціальну спрямованість економічної політики європейських держав. Отже, високий рівень податкового навантаження в Україні спричинений не розміром податкових ставок, а широкою базою оподаткування та особливостями процесу адміністрування податків [6].

Враховуючи на досвід високорозвинених країн Європи, для стимулювання структурної трансформації національної економіки пропонуємо такі напрями вдосконалення вітчизняної системи адміністрування податків з урахуванням досвіду європейських країн:

- налагодження партнерських взаємовідносин між фіскальними органами та платниками податків, що ґрунтуються на якійсь новій філософії розуміння місця громадянина в державі й у податковому адмініструванні, повазі до його прав та інтересів;

- посилення відповідальності як платників податків, так і фіскальних органів за порушення податкової та службової дисциплін;

- зниження рівня корупції у країні шляхом активного використання новітніх комп'ютерних технологій у процесі адміністрування податків, посилення кримінальної відповідальності за корупційні діяння як працівників ДПСУ, ДМСУ так і платників податків, а також проведення заходів, спрямованих на формування морально-етичних настанов щодо неприпустимості вчинення корупційних правопорушень (тематичні конференції, круглі столи, семінари, індивідуальні бесіди);

- оподаткування спільного доходу сім'ї як об'єкта податку на доходи фізичних осіб і запровадження диференційованих ставок ПДВ;

- перегляд розмірів й умов надання податкових соціальних пільг унаслідок підвищення розміру прожиткового мінімуму на підставі адекватного визначення вартості споживчого кошика для задоволення основних потреб [3, с. 154; 4];

- удосконалення процедур обліку платників податків та обліку платежів податкового характеру й поліпшення обслуговування платників податків, підвищення податкової культури, податкової та службової дисциплін тощо.

Таким чином, процес адміністрування податків в Україні тісно пов'язаний із низкою проблем, а вітчизняна система адміністрування податків, як і податкове законодавство, потребує модернізації. У стратегічному аспекті такої модернізації доцільно створити більш дієві механізми адміністрування податків, попередження проявів корупції у податковій системі. Це сприяло б розширенню добровільності сплати податків, формуванню партнерських взаємовідносин між податковими, митними та іншими фіскальними органами й платниками податків, створенню справедливих та рівних умов оподаткування для всіх платників податків і забезпеченню мобілізації достатніх фінансових ресурсів до бюджетів різних рівнів. При цьому доцільно врахувати найкращі позитивні здобутки з проблематики адміністрування податків країн-членів ЄС.

Список використаних джерел:

1. Taxation trends in the European Union. 2015 edition. URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/taxation/economic_analysis/tax_structures/2015/report.pdf.
2. Економічна енциклопедія. У 3-ох т.; відп. ред. С. В. Мочерний. К. : Вид-во «Академія». 2000. Т. 1. 864 с.
3. Крисоватий А. І. Адміністрування податків в Україні: організація та напрями трансформації : монографія. Тернопіль : ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2012. 212 с.
4. Крупка М. І., Кміть В. М., Паславська Р. Ю. Система адміністрування податків в Україні: стан, проблеми та перспективи. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. Вип. 26(2). С. 217-224. URL: <https://doi.org/10.15421/40260232>.
5. Податковий кодекс України: Кодекс України від 2.12.2010 р., №2755-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
6. Соколовська А. Особливості податкової системи України та напрями її коригування. *Фінанси України*. 2013. № 9. С. 28-44.